

УДК 327.56(470+571)

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ / БЕЗЛАДУ В РОСІЙСЬКОМУ ОФІЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Богінська Ірина

У статті проаналізовано корпус офіційних документів з метою деконструкції «російського бачення» сучасного світового порядку. Центральними концептами російського офіційного дискурсу є «однопольярний світ» та «поліцентричний / багатопольярний світ», а сучасний стан міжнародних відносин визначається як «перехідний етап» до поліцентричної моделі світу. Офіційний дискурс виступає одним із дієвих засобів «боротьби за владу» в глобальному масштабі в тому сенсі, що акцентує увагу саме на такій постановці проблем світоустрою, від вирішення яких залежить збереження російського режиму всередині країни. «Багатопольярність» по-російськи передбачає необхідність усунення невідповідності між фактичним глобальним балансом сил та структурою глобального управління на чолі з США; створення нових міжнародних інститутів, які забезпечили б колективне вирішення міжнародних проблем; опрацювання усталених правил поведінки на міжнародній арені. Динаміка сучасного світового порядку наразі визначається конкуренцією між демократією та недемократичними режимами.

Ключові слова: офіційний дискурс, світовий порядок, однопольярний світ, поліцентрична модель, США, Захід, Російська Федерація.

Наукова дискусія навколо норм, принципів, цінностей, інститутів, динаміки і напрямів еволюції сучасного світового порядку / безладу обов'язково має спиратися і на дослідження національних політичних наративів та дискурсивних практик створення певної «картини світу». Адже уявлення про світовий устрій (яким він є або має бути) суттєво відрізняються від країни до країни. Чи не основне значення у конструюванні цих уявлень мають «політики при владі», яким зазвичай доводиться артикулювати інтереси своєї держави, присвоювати собі та надавати іншим суб'єктам політики певні статусні характеристики, мобілізувати ресурси на реалізацію цілей зовнішньої політики, пояснювати внутрішній і зовнішній аудиторії свої зовнішньополітичні рішення. Не менш важливим для розуміння трансформації світового порядку є вирішення проблеми взаємозв'язку між ідентичністю суб'єкту політики та його готовністю інтегруватися у певну модель світоустрою. Спроби інтеграції РФ в єдину світову фінансово-економічну систему та інститути впродовж 1990-х рр. справили незначний вплив на її політичну систему. Натомість оголошення командою Б. Єльцина правонаступництва Росії з Радянським Союзом дозволяє краще зрозуміти зовнішньополітичну поведінку цієї держави. У другій половині 1990-х рр. в політичній риторичі з'являється концепт «багатопольярного світу». Водночас представники російської влади почали послідовно заперечувати однопольярну модель

світового порядку. Змістовний аналіз російського офіційного дискурсу дозволяє припустити, що динаміка сучасного світового порядку / безладу визначається конкуренцією між демократією та недемократичними режимами.

Основою для деконструкції «російського бачення» проблем світового порядку став корпус текстів, представлений офіційними документами, програмними статтями і промовами представників влади. Зокрема, одним із важливих документів, який містить інформацію про уявне міжнародне середовище, бачення російською владою місця держави у світі, визначення зовнішніх загроз та викликів, є «Концепція зовнішньої політики РФ» [6–10]. Враховуючи, що цей документ періодично оновлюється, кожна наступна редакція Концепції фіксує не лише зміни у змісті базових політичних концептів, а і те, як в часі змінюється їх набір. Програмні статті президента В. Путіна [19] та міністра закордонних справ С. Лаврова [12–14] серед іншого дозволяють зрозуміти особливості політичного мислення російської еліти (за таких умов порівняння змісту програмних статей представників російського істеблішменту свідчить про те, що їхнім автором є виключно президент, а інші виступають персонажами). Це є надто важливим, оскільки «мова політики» характеризується змістовною невизначеністю (наприклад, якщо потрібно приховати справжні наміри або спростити розуміння), дистанціюванням від соціально-політичної реальності, театральністю тощо. Публічні промови політиків [1–3, 5, 11, 16, 17] дозволяють краще зрозуміти комунікативні стратегії впливу на цільову аудиторію, наприклад, задля усвідомлення спільності інтересів, виникнення готовності діяти за запропонованим політиком сценарієм, завоювання симпатії або актуалізації певних емоцій тощо.

Офіційний дискурс є вербально-знаковим виразом процесу комунікації влади і суспільства в соціально-значимій ситуації. Варто зазначити, що через державний контроль над ЗМІ та відсутність справжньої опозиції дискурс російської влади, як і за радянських часів, є монопольним у політичному полі. Офіційний дискурс створює і просуває «російське бачення» світового порядку і у такий спосіб виступає одним із дієвих засобів «боротьби за владу» в глобальному масштабі. У питаннях світового порядку він характеризується певним набором концептів (центральної і периферійної) та визначеною тональністю. Змістовно він характеризується послідовним неприйняттям ідеї однополярного світу. Як вважає Р. Саква, це є наслідком концептуальних суперечок кінця 1980-х рр., коли у відповідь на заклик М. Горбачова створити «новий світовий порядок» Захід сформулював власне бачення, що не співпадало з горбачовським ідеалізмом [21]. Міністр закордонних справ РФ І. Іванов так відповів на питання «хто винний?»: «В США зазвучали рассуждения о победителях и проигравших в

“холодной войне”, которые изначально были запрограммированы на свертывание партнерства США с Россией... Америка... строила свой однополярный мир. Но это строительство или не учитывало интересы России, или было направлено против них» [4]. Водночас російське політичне керівництво здебільшого уникало визнання факту однополярності в міжнародних відносинах, стверджуючи, що «предлагавшийся же после «холодной войны» однополярный мир тоже не состоялся» [2]. У Валдайській промові (2014 р.) В. Путін все ж згадав «момент однополярності», назвавши її «нестійкою конструкцією», і то в якості прикладу, який «убедительно продемонстрировал, что наращивание доминирования одного центра силы не приводит к росту управляемости глобальными процессами» [3].

Неприйняття ідеї однополярності є свідченням того, що така модель світового порядку є невідповідною для російського політичного керівництва. На думку Л. Шевцової, саме цей «однополярний світ» Америки, в якому не знайшлося зручного місця для Росії, складає «спільний знаменник для всіх російських претензій, адресованих США» [22]. Російські політики заперечують однополярну модель світоустрою, вважаючи її загрозою для збереження суб'єктності РФ. Ще у «Мюнхенській промові» В. Путін досить відверто висловився про це, охарактеризувавши однополярність як «мир одного хозяина, одного суверена», який «ничего общего не имеет, конечно, с демократией» [2]. Більш категоричним у своєму ставленні до однополярного світу російський президент виявився у 2014 р., коли зазначив: «По своей сути однополярный мир – это апология, апологетика диктатуры и над людьми, и над странами» [3]. Критика однополярності спрямована проти спроб Сполучених Штатів реалізувати свою модель світового устрою. Хоча в жодному офіційному документі ця модель не називається ліберальним порядком. Спочатку російське політичне керівництво свідомо ігнорувало ціннісну основу «американського світу», зосереджуючись виключно на критиці одностороннього підходу США до вирішення міжнародних проблем. Звісно, що цей односторонній підхід не розглядався як готовність «світового лідера» взяти на себе відповідальність, а подавався як зневажання принципами міжнародного права і спроба «гегемона» нав'язати свою систему права: «Мы видим все большее пренебрежение основополагающими принципами международного права. Больше того, отдельные нормы, да, по сути, чуть ли не вся система права одного государства, прежде всего, конечно, Соединенных Штатов, перешагнула свои национальные границы во всех сферах: и в экономике, и в политике, и в гуманитарной сфере – и навязывается другим государствам» [2]. Внаслідок цього створювалася ілюзія, що розбіжності між Росією і США не стосуються норм і принципів. У неприйнятті однополярного світу ро-

сійський офіційний дискурс також фокусувався на відсутності позитивних результатів внаслідок односторонніх дій США: «Односторонний диктат и навязывание своих собственных шаблонов приносят прямо противоположный результат: вместо урегулирования конфликтов – эскалация; вместо суверенных, устойчивых государств – растущее пространство хаоса; вместо демократии – поддержка весьма сомнительной публики: от откровенных неонацистов до исламистских радикалов [3]. Водночас він не містив навіть припущень про те, що влада гегемона виявляється не лише в тому, що він робить, а і в тому, чого він не дозволяє робити іншим. Щоразу одностороннім діям США у світових справах протиставляється колективний підхід з акцентом на об'єднанні зусиль за для вирішення проблем. Також російське політичне керівництво щоразу запевняє: «Мы не заинтересованы в конфронтации и не хотим ее, тем более с такой глобальной державой, как Соединенные Штаты Америки. Но, похоже, наши партнеры не замечают, как и какими темпами меняется мир, куда он движется. Они продолжают свою разрушительную и явно ошибочную политику» [17].

Впевненість російського політичного керівництва у тому, що «для современного мира однополярная модель не только неприемлема, но и вообще невозможна» [2], ґрунтується в основному на виявлених ним розбіжностях між об'єктивними процесами на світовій арені та зовнішньополітичними устремліннями США. Останні В. Путін сформулював досить красномовно: «Американцы одержимы идеей обеспечить себе абсолютную неуязвимость, что, замечу, утопично и нереализуемо как в технологическом, так и в геополитическом плане» [19]. В узагальненому вигляді ці розбіжності можна сформулювати так: структура глобального управління на чолі з США не відповідає фактичному глобальному балансу сил. На перший погляд проблема полягає в застарілій структурі світового порядку. Однак сама структура (уніполярна, біполярна, багатополлярна) не диктує логіку зовнішньополітичної дії і не визначає її конкретних результатів. Саме практики взаємодії акторів міжнародних відносин значною мірою формують їхні інтереси, причому це може відбуватися як через слідування міжнародним правилам і нормам, так і через їх заперечення. Вочевидь, що для Росії проблема полягає в іншому: основні міжнародні інститути наразі не лише відтворюють західні (ліберальні) цінності, а навіть визначають параметри можливих політичних дій на міжнародній арені. Звідси і заклик, який лунає від російського керівництва, – відмовитися від застарілих альянсів і перейти до мережної дипломатії. У концентрованому вигляді ця думка вперше була сформульована у Концепції зовнішньої політики РФ (2008 р.): «На современном этапе традиционные громоздкие военно-политические союзы уже не могут обеспечить противодействия всему спектру современных вызовов и угроз...

На смену блоковым подходам к решению международных проблем приходит сетевая дипломатия, опирающаяся на гибкие формы участия в многосторонних структурах в целях коллективного поиска решений общих задач» [7]. Неважко зрозуміти, що ця пропозиція спрямована насамперед проти НАТО, а у загальному плані апелює до необхідності відтворення глобального балансу сил на противагу ціннісному підходу до вирішення міжнародних проблем. Ця умовна російська «позиція балансу сил» ґрунтується на переконанні, що поведінка держави в міжнародних відносинах не залежить від політичного режиму.

Тривалий час після розпаду СРСР російське керівництво уникало проблеми обговорення співвідношення цінностей в рамках моделі багатопольярного світу. Спочатку навіть було зроблено спробу переконати, що Росія поділяє цінності, які ототожнюються із Заходом. Проте в російському дискурсі Захід не має чіткої і однозначної референції. Це не конкретна держава або політичний актор, а конструкт, сенс і аксіологічне навантаження якого зазнавали постійних змін у політичному дискурсі. Одним із перших, хто звернувся до ціннісних категорій (а не лише геополітичних) у намаганні пояснити необхідність переходу до багатопольярного світового порядку, був міністр закордонних справ РФ С. Лавров. У програмній статті «Россия и мир в XXI веке» (2008 р.) він зазначив: «Уже нет сомнений в том, что с окончанием “холодной войны” завершился... этап мирового развития – 400–500 лет, в течение которых в мире доминировала европейская цивилизация. На острие этого доминирования последовательно выдвигался исторический Запад» [14]. І тепер світ опинився перед дилемою: або через прийняття західних цінностей перетворитися на Великий Захід, або конкуренція набуде глобального характеру та цивілізаційного виміру. Готовність Росії обстоювати і просувати другий підхід ґрунтується на ідеї міністра про необхідність колективного лідерства провідних держав, яке краще відповідає різноманіттю світу. Цікаво, що С. Лавров не зміг пояснити, яку альтернативу західній моделі розвитку може запропонувати Росія. В тій самій статті він стверджував, що «Россия мыслит себя как часть европейской цивилизации, имеющей общие христианские корни» і свідчив про «совместимость России с остальной Европой». З цього вже стало зрозуміло, що основний меседж міністра полягав у такому: у ціннісному вимірі Росія є ближчою до Європи, ніж Європа до Сполучених Штатів, які згадуються як «жесткая англосаксонская модель» [14]. По суті, нічого не пропонуючи, С. Лавров виступав проти уніфікації континенту за англосаксонським зразком. Нарешті, включивши у свою статтю цитату Федора Тютчева про те, що «самим фактом существования Россия отрицает будущее Запада», міністр остаточно заплутав читачів у питанні «А що таке Захід?». Загалом ця стаття С. Лаврова була чи не першою спробою поєд-

нати внутрішню і зовнішню політику, чого до цього часу уникали російські політики. Міністр закордонних справ, фактично, сказав, що розходження Росії і Заходу стосуються насамперед норм і принципів (з чим важко не погодитися). І хоча дискусія з ціннісних аспектів світового порядку залишається «слабким місцем» російського дискурсу, порушення цих аспектів дозволило його творцям сформулювати ще одну проблему «переходу» до нового світоустрою: опір ослабленого гегемона. «Мы видим, как США и ведомый ими западный альянс пытаются любыми средствами сохранить доминирующие позиции... – пише С. Лавров у своїй статті «Историческая перспектива внешней политики России» (2016 р.). – В ход идут самые разные методы давления, экономические санкции, а то и прямая силовая интервенция» [12].

Власне «російське бачення» майбутнього світового порядку ґрунтується на визнанні перехідного стану міжнародних відносин, який характеризується формуванням поліцентричної міжнародної системи [6]. Концепт «поліцентричний світ» є прикладом термінологічного уточнення поняття «багатополярний світ», від якого відмовився офіційний дискурс на вимогу російських міжнародників. В Росії концепція багатополярності асоціюється з фігурою міністра закордонних справ Є. Примакова, який ще в 1996 р. визначив її як одну з основних тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин [18]. Насправді поняття «багатополярного світу» має місце і в теорії міжнародних відносин, і в інших, окрім російського, політичних наративах. Наприклад, у Китаї зазначений концепт пов'язують із Ден Сяопіном, який у 1993 р. сказав: «Незважаючи на те, скільки полюсів буде в структурі міжнародних відносин: три полюси, чотири полюси або навіть п'ять... Китаю належить бути одним з полюсів» [20]. Запропонований Є. Примаковим концепт «багатополярного світу» є російськоцентричним, оскільки розкриває саме «російське бачення» такого світу і кінцеву мету Москви – можливість ухвалювати рішення з ключових аспектів міжнародних відносин і наявність неформального права вето.

На думку Є. Примакова, доказами переходу до багатополярності є зростаюча роль Євросоюзу та неминучість прагнення таких країн, як Китай, Росія, Індія та Японія, конвертувати свою економічну міць у політичний вплив. Є. Примаков стверджував, що однополярний світ є значно небезпечнішою конструкцією, ніж багатополярний. У 2003 р. В. Путін фактично повторив цю тезу: «Если мы хотим, чтоб мир был более предсказуем, более прогнозируемым, а значит, более безопасным, он должен быть многополярным, и все участники международного общения должны придерживаться определенных правил, а именно норм международного права» [5]. Просуваючи ідею багатополярного світу як альтернативу однополярності, російські політики фокусувалися насам-

перед на проблемі розподілу влади на світовому рівні. Вони вважали, що поліцентрична архітектура світу є «вигідною» для провідних держав, оскільки матеріальний і воєнний потенціал кожної з них не дозволив би наодинці збалансувати непропорційно великий вплив США у світовій політиці. Сутність ідеї багатополлярності полягає у тому, що зосередження могутності в руках одного уряду неминуче підштовхне інші центри сили до співробітництва. Теоретично таке співробітництво знижує значення матеріальних і воєнних переваг держави-гегемона і відповідно зменшує її можливості до проведення односторонніх дій на міжнародній арені. Примітно, що в російському офіційному дискурсі поліцентричний світ передбачає не лише наявність паритету силових потенціалів групи держав, але й кооперативні зв'язки та співробітництво між ними. Так, міністр закордонних справ РФ С. Лавров у статті «Настоящее и будущее глобальной политики: взгляд из Москвы» (2007 р.) застерігав: «Совершенно неоправданно ставить знак равенства между многополярностью и заряженностью на конфронтацию. Да, появляются новые «центры силы». Они соперничают друг с другом, в том числе и за доступ к природным ресурсам. Так было всегда, и ничего фатального в этом нет. Неформальное коллективное лидерство ведущих государств мира, складывающееся в дополнение к международным институтам, прежде всего к ООН, позволяет приблизиться к решению проблемы управляемости в современном мире» [13]. Як історичний приклад втілення цього «неформального колективного лідерства провідних держав» розглядався «європейський концерт», який забезпечував стабільність у міжнародних відносинах у ХІХ ст. По суті це означало пропозицію повернутися до балансу сил – базового поняття реал-політики, яке на той час на Заході вважалося анахронізмом. При цьому російське політичне керівництво уникало тем, пов'язаних зі ризиками створення багатополярного балансу сил, зокрема вірогідністю виникнення жорсткої конкуренції між великими державами. Спочатку основні ризики перерозподілу сил пов'язувалися майже цілком зі спробами Заходу закріпити або зберегти власне домінування. Останні ж заяви російських політиків свідчать про визнання ними серйозних проблем на шляху побудови «глобального концерту». В 2016 р. глава зовнішньополітичного відомства РФ С. Лавров зауважив: «Даже в случае, если бы идея построения многополярного мира получила универсальную поддержку, её реализация была бы крайне трудным делом, представляла бы собой задачу беспрецедентной сложности, предполагающую выход на принципиально новый уровень ответственности, дальновидности и политической воли» [11]. Про ризики нестабільності трансформації світового порядку висловився і В. Путін у своїй Валдайській промові 2014 р.: «Вместе с тем формирование так называемого полицентричного мира, тоже хотел бы об-

ратить на это внимание, уважаемые коллеги, само по себе не укрепляет стабильность, скорее даже напротив. Задача достижения глобального равновесия превращается в достаточно сложную головоломку, в уравнение со многими неизвестными» [3]. І хоча російське керівництво нічого не говорить про це, важливим є інше: переходу до багатопольярного (або поліцентричного) світу допоки не відбулося. Виявляється, те, що здавалося неминучим і визнавалося російською владою об'єктивним процесом на світовій арені, а саме – конвертація економічної міцї Росії, Індії і Китаю у політичний вплив – справдилося лише частково і не привело до формування нового світового порядку. Крім того, на тлі невинуватих очікувань пропаганда багатопольярного світу в політичних дискурсах країн-прихильників останнім часом помітно послабилася. Показовою в цьому сенсі є позиція офіційного Пекіну. У грудні 2014 р. віце-прем'єр Державної ради Ван Ян зазначив: «Китай і США є економічними партнерами у глобальному масштабі, але Америка – світовий лідер... Китай готовий приєднатися до наявної системи та поважати її правила, і сподівається відіграти в ній конструктивну роль» [20].

Важливо підкреслити і таке: перехідний характер сучасного світу пов'язаний з відсутністю прийнятних для всіх та всім зрозумілих правил поведінки. На думку російського президента, це стало наслідком того, що «холодна війна» завершилася, а «миру» так підписано і не було. Зрозуміло, що в цій ситуації В. Путін схильний озвинувачувати США, називаючи їх «так званими переможцями у «холодній війні» [3]. Щоправда залишається незрозумілим, а на яких засадах мав би бути підписаний цей «мир», якщо сторони по-різному трактують закінчення «холодної війни», і яких інших учасників міжнародних відносин вони мали б запросити до його підписання?

Активна зовнішня політика, яку проводила РФ в межах багатопольярної стратегії, дозволила Кремлю вирішити два основних завдання у протидії односторонній політиці США: посилити свій вплив на так званому «пострадянському просторі» та підірвати монополію Вашингтона на застосування сили. По суті, Москва сама пішла на порушення тих норм міжнародного права, в яких раніше звинувачувала США. У випадку з визнанням Абхазії і Південної Осетії, анексією Криму та війною на Сході України РФ порушила державний суверенітет сусідніх Грузії та України.

Російський політичний дискурс енергійно відреагував на можливі закиди в агресивному ревізіонізмі, переключившись із проблем поліцентричного світу («багатопольярність» і надалі фігурує в офіційних документах і заявах російського політичного керівництва, але більше ритуально, без пояснення і без розвитку) на інтерпретацію практик взаємодії учасників міжнародної системи з

гегемоном. У 2014 р. міністр закордонних справ С. Лавров запропонував нову версію нарративу, який містив пояснення щодо «неприйняття Росії»: «привычка не воспринимать русских как своих присутствует в Западной Европе столетиями – и это несмотря на то, что в течение как минимум последних трех веков мы являемся неотъемлемой частью европейской культуры и политики» [1]. Відтоді представники політичної верхівки РФ (Якунін, Нарішкін, Патрушев) почали публікувати тексти про необхідність спротиву тій гібридній війні проти Росії, яка непомітно стала основною тенденцією міжнародних відносин [15]. «Неприйняття Росії», звісно, не є західною політикою. Це цілком вивіреним дискурс, який дозволяє російській політичній еліті ототожнювати західний виклик політичному порядку в РФ з онтологічною загрозою державі загалом. У Посланні Федеральним Зборам 20 лютого 2019 р. В. Путін прямо зазначив: «Россия была и будет суверенным, независимым государством. Это просто аксиома. Она будет либо такой, либо ее вообще не будет... Россия не может быть государством, если она не будет суверенной. Некоторые страны могут, Россия – нет» [17]. Отже, президент РФ намагається переконати російське суспільство у тому, що інтеграція Росії в ліберальний світовий порядок загрожує втратою суверенітету держави. Російське політичне керівництво не може ув'язати питання забезпечення індивідуальних прав людини та збереження суверенітету держави. У російському дискурсі ці поняття протиставляються з акцентом на недоторканість і «святість» державного суверенітету (такий підхід розкриває і специфіку політичного режиму, і проблеми його збереження). І хоча російська влада схильна вирішувати цю проблему у площині «вдосконалення міжнародного права», важко знайти якусь формулу, яка могла б поєднати ліберальний і неліберальний підходи до проблеми забезпечення прав людини.

Отже, «багатополярність» по-російськи – це спосіб розподілу влади на світовому рівні, а не створення нової системи стримувань і противаг, заснованої на нормах міжнародного права. Це така собі спроба створити хоч якусь альтернативу «американському світу», який значно обмежує Росію у нарощуванні свого потенціалу як одного з «центрів сили». Та ще більшу небезпеку російська еліта відчуває для себе в конкурентному полі ідей, норм та принципів. Тому вже багато років вона перебуває у стані постійного пошуку пояснень особливостей своєї політичної системи, і, відповідно, лінії поведінки в міжнародних справах. Цікаво, що російські політики не сприймають спроб побудувати структуру світового порядку на чолі з США, переймаючись проблемою демократичних міжнародних відносин. Водночас демократизація внутріполітичного режиму хвилює їх значно менше.

Російський офіційний дискурс спрямований на просування проекту поліцентричного світу. В ньому зафіксовано перехідний характер міжнародної си-

стеми, який визначається невідповідністю між наявною архітектурою глобального управління, пов'язаною з гегемонією Сполучених Штатів, та фактичним розподілом влади між окремими центрами сили. Одна з головних проблем, з якою стикається російське політичне керівництво, полягає у тому, що сучасна структура міжнародних інститутів відтворює західні (ліберальні) цінності і навіть визначає параметри можливих політичних дій на міжнародній арені. Офіційний дискурс відображає занепокоєння російської політичної еліти щодо можливого проникнення чужих принципів і норм, здатного підірвати основи політичного порядку в РФ. Тому наступна проблема, яку окреслює російська влада, – це необхідність створення нових інституційних форм, які координували б відносини між центрами сили, і впроваджували колективні підходи до вирішення ключових міжнародних проблем. Така структура залишалася б нечутливою до політичних режимів представлених в ній країн і ґрунтувалася б на балансі сил та інтересів. Отже, російський офіційний дискурс сучасного світового порядку відображає зв'язок між природою суб'єкта політики (політичним режимом) та його поведінкою в міжнародних відносинах.

Abstract

The article is analyzed the number of official documents for the purpose of deconstruction the "Russian vision" modern world order. The central concepts of Russian official discourse are the "unipolar world" and "polycentric / multipolar world", and the current state of international relations is defined as a transitional stage to the polycentric model of the world. Official discourse is one of the most effective means "power struggle" on a global scale that focuses attention on precisely formulation the problems of the world order. "Multipolarity" in Russian suggests the need to eliminate the discrepancy between the actual global balance of power and the structure of global governance headed by the United States; creation of new international institutions that would provide a collective solution to international problems; elaboration the rules of conduct in the international arena. The dynamics of the modern world order are determined by the competition between democracy and undemocratic regimes.

Key words: official discourse, world order, unipolar world, polycentric model, USA, West, Russian Federation.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Выступление Министра иностранных дел России С. В. Лаврова на встрече с членами Российского совета по международным делам, 4 июня 2014 г. URL: http://www.mid.ru/vistupleniya_ministra/-/asset_publisher/MCZ7HQumdqBY/content/id/57150
2. Выступление президента России Владимира Путина на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности, 10 февраля 2007 г. URL: <http://izvestia.ru/news/321595>

3. Заседание Международного дискуссионного клуба «Валдай», 24 октября 2014 г. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/46860>
4. Иванов И. Москва и Вашингтон получили шанс? *Коммерсант*. 2008. 13 декабря.
5. Интервью В. Путина французскому каналу ТФ-1, 11 февраля 2003 г. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/21869>
6. Концепция внешней политики Российской Федерации, 12 февраля 2013 г. URL: http://archive.mid.ru//brp_4.nsf/0/6d84ddededbf7da644257b160051bf7f
7. Концепция внешней политики Российской Федерации, 15 июля 2008 г. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/785>
8. Концепция внешней политики Российской Федерации, 23 апреля 1993 г. *Дипломатический вестник*. 1993. № 1.
9. Концепция внешней политики Российской Федерации, 28 июня 2000 г. URL: <http://www.mid.ru/B1.nsf/arh/19DCF61BEFED61134325699C003B5FA3>
10. Концепция внешней политики Российской Федерации, 30 ноября 2016 г. URL: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248
11. Лавров С. В. Выступление на XXIV Ассамблее Совета по внешней и оборонной политике, Москва, 9 апреля 2016 г. URL: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2217269
12. Лавров С. В. Историческая перспектива внешней политики России. *Россия в глобальной политике*. 2016. 3 марта. URL: <https://globalaffairs.ru/number/Istoricheskaya-perspektiva-vneshnei-politiki-Rossii-19208>
13. Лавров С. В. Настоящее и будущее глобальной политики: взгляд из Москвы. *Россия в глобальной политике*. 2007. № 2. С. 8–20. URL: https://globalaffairs.ru/number/n_8385
14. Лавров С. В. Россия и мир в XXI веке. *Россия в глобальной политике*. 2008. 20 июля. URL: https://globalaffairs.ru/number/n_11159
15. Нарышкин С. Инстинкты колонизаторов, или Подоплека глобального лидерства. *Ведомости*. 2015. 13 апреля. URL: <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2015/04/14/instinkti-kolonizatorov-ili-podopleka-globalnogo-liderstva>
16. Обращение Президента Российской Федерации, 18 марта 2014 г. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>
17. Послание Президента Федеральному Собранию, 20 февраля 2019 г. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/59863>
18. Примаков Е. М. Международные отношения накануне XXI века: проблемы, перспективы. *Международная жизнь*. 1996. № 10. С. 3–13.

19. Путин В. В. Россия и меняющийся мир. *Российская газета*. 2012. 27 февраля. URL: <https://rg.ru/2012/02/27/putin-politika.html>
20. Рубо О. П. Многополярный мир: видение в ЕС и Китае. URL: <https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/6468/%D0%9E.%D0%9F.%20%D0%A0%D1%83%D0%B1%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
21. Саква Р. Россия против всех: кризис мирового порядка после холодной войны. *Полис. Политические исследования*. 2016. № 6. С. 52–68. URL: http://www.politstudies.ru/files/File/2016/6/Polis_06_2016-Sakwa.pdf
22. Шевцова Л. Одинокая держава: Почему Россия не стала Западом и почему России трудно с Западом. М.: РОССПЭН, 2010. 272 с. URL: https://carnegeendowment.org/files/shevzova_power.pdf

References

1. Vystuplenie ministra inostrannyx del Rossii S. V. Lavrova na vstreche s chlenami rossijskogo soveta po mezhdunarodnym delam, 4 iyunya 2014 g. [*Speech by Minister of Foreign Affairs of Russian Federation S. V. Lavrov at a meeting with members of the Russian International Affairs Council on 4 June, 2014*]. URL: http://www.mid.ru/vistupleniya_ministra/-/asset_publisher/mcz7hqumdqby/content/id/57150
2. Vystuplenie Prezidenta Rossii Vladimira Putina na Myunxenskoj konferencii po voprosam politiki bezopasnosti, 10 fevralya 2007 g. [*Speech by President Russian Federation Vladimir Putin at the Munich Security Policy Conference on 10 February, 2007*]. URL: <http://izvestia.ru/news/321595>
3. Zasedanie Mezhdunarodnogo diskussionnogo kluba «Valdaj», 24 oktyabrya 2014 g. [*Meeting of the Valdai International Discussion Club on 24 October, 2014*]. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/46860>
4. Ivanov, I. (2008). Moskva i Vashington poluchili shans? [*Moscow and Washington got a chance?*]. Kommersant, 13 dekabrya.
5. Intervyu V. Putina francuzskomu kanalu TF-1, 11 fevralya 2003 g. [*Putin's interview to the French channel TF-1 on 11 February, 2003*]. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/21869>
6. Konceptsiya vneshnej politiki Rossijskoj Federacii, 12 fevralya 2013 g. [*Foreign policy concept of the Russian Federation, February 12, 2013*]. URL: http://archive.mid.ru//brp_4.nsf/0/6d84ddededbf7da644257b160051bf7f
7. Konceptsiya vneshnej politiki Rossijskoj Federacii, 15 iyulya 2008 g. [*Foreign policy concept of the Russian Federation, June 15, 2008*]. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/785>

8. Konceptsiya vneshnej politiki Rossijskoj Federacii, 23 aprelya 1993 g. [*Foreign policy concept of the Russian Federation, April 23, 1993*]. *Diplomaticheskij vestnik*. 1993. № 1.
9. Konceptsiya vneshnej politiki Rossijskoj Federacii, 28 iyunya 2000 g. [*Foreign policy concept of the Russian Federation, June 28, 2000*]. URL: <http://www.mid.ru/bl.nsf/arh/19dcf61befed61134325699c003b5fa3>
10. Konceptsiya vneshnej politiki Rossijskoj Federacii, 30 noyabrya 2016 g. [*Foreign policy concept of the Russian Federation, November 30, 2016*]. URL: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cknonkje02bw/content/id/2542248
11. Lavrov, S. V. Vystuplenie na XXIV assamblee soveta po vneshnej i oboronnoj politike, Moskva, 9 aprelya 2016 g. [*Speech at the XXIV Assembly of the Council on Foreign and Defense Policy, Moscow, April 9, 2016*]. URL: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cknonkje02bw/content/id/2217269
12. Lavrov, S. V. (2016). Istoricheskaya perspektiva vneshnej politiki Rossii [*Historical perspective of Russian foreign policy*]. *Rossiya v globalnoj politike*, 3 marta. URL: <https://globalaffairs.ru/number/istoricheskaya-perspektiva-vneshnei-politiki-rossii-19208>
13. Lavrov, S. V. (2007). Nastoyashhee i budushhee globalnoj politiki: vzglyad iz Moskvy [*The present and the future of global politics: a view from Moscow*]. *Rossiya v globalnoj politike*. № 2, 8–20. URL: https://globalaffairs.ru/number/n_8385
14. Lavrov, S. V. (2008). Rossiya i mir v XXI veke [*Russia and the world in the XXI century*]. *Rossiya v globalnoj politike*, 20 iyulya. URL: https://globalaffairs.ru/number/n_11159
15. Naryshkin, S. Instinkty kolonizatorov, ili Podopleka globalnogo liderstva [*The colonial instincts, or the background of global leadership*]. *Vedomosti*. 2015. 13 aprelya. URL: <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2015/04/14/instinkti-kolonizatorov-ili-podopleka-globalnogo-liderstva>
16. Obrashhenie Prezidenta Rossijskoj Federacii, 18 marta 2014 g. [*Appeal the President of the Russian Federation, March 18, 2014*]. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>
17. Poslanie Prezidenta Federalnomu Sobraniyu, 20 fevralya 2019 g. [*Message from the President to the Federal Assembly, February 20, 2019*]. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/59863>
18. Primakov, E. M. (1996). Mezhdunarodnye otnosheniya nakanune XXI veka: problemy, perspektivy [*International relations on the eve of the XXI century: problems and prospects*]. *Mezhdunarodnaya zhizn*, 10, 3–13.

19. Putin, V. V. (2012). Rossiya i menyayushhijsya mir [*Russia and the changing world*]. Rossijskaya gazeta, 27 fevralya. URL: <https://rg.ru/2012/02/27/putin-politika.html>
20. Rubo, O. P. Mnogopolyarnyj mir: videnie v ES i Kitae [*A multipolar world: EU's and China's visions*]. URL: <https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/6468/%d0%9e.%d0%9f.%20%d0%a0%d1%83%d0%b1%d0%be.pdf?sequence=1&isallowed=y>
21. Sakva, R. (2016). Rossiya protiv vsekh: krizis mirovogo poryadka posle xolodnoj vojny [*The crisis of world order: Russia's impasse and resistance*]. Polis. Politicheskie issledovaniya, 6, 52–68. URL: http://www.politstudies.ru/files/file/2016/6/polis_06_2016-sakva.pdf
22. Shevcova, L. (2010). Odinskaya derzhava: Pochemu Rossiya ne stala Zapadom i pochemu Rossii trudno s Zapadom [*A lonely power: Why Russia didn't become the West and why it is difficult for Russia with the West*]. Moskva: ROSSPEN. URL: https://carnegieendowment.org/files/shevcova_power.pdf

УДК 32.019.51

ФАКТОР МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ В ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

Магда Євген

Автор статті аналізує роль і місце міжнародного іміджетворення в контексті гібридної загрози. Проаналізовано складові іміджу держави, фактори, які впливають на сучасний стан міжнародного іміджу України. Наголошено на тому, що в нинішніх умовах гібридного протистояння з Російською Федерацією імідж України на міжнародній арені стає ключовим елементом міжнародної комунікації, адже в тому числі забезпечує виживання України та її здатність протистояти агресору. Автор пропонує власне бачення стратегії і тактики розвитку міжнародного іміджу України, виділяє основні стратегічні завдання та накреслює тактичні напрями їх реалізації, серед яких – робота зі ЗМІ та лідерами думки, формування таргетованих меседжів тощо. Автор робить висновок, що основою для формування позитивного міжнародного іміджу країни є імідж всередині країни, привабливий та реалістичний.

Ключові слова: *гібридна війна, інформаційна війна, міжнародний імідж, позиціонування, українсько-російська війна.*

Імідж держави – це комплекс уявлень про країну, які формуються на основі чуток, ЗМІ, власного досвіду, це основа, що визначає, яку репутацію має країна у свідомості світової громадськості. За Д. Богуш, імідж України – це образ держави (країни) та її складових в уяві різних цільових груп на міжнародному,